

Om de gamle Degne.

Af Severin Christensen, Skjoldborg.

III. Vester Han-Herred.

1. ØSLØS-VESLØS og ARUP.

1. *Niels Lauridsøn* nævnes 1671 som Sogndegn for Vesløs og Arup. Om han tillige har været Degn i Øsløs, vides ikke.

2. *Jens Jensen*. Sogndegn 16. .-1699.

Indgav Beretning om Degneembedet 1690. Hans Hustru, Maren Laursdatter, døde den 4. Januar 1699 og blev begravet den 9. Januar, 77 År gl. Degnen døde få Dage efter, den 15. Januar 1699, begravet den 20. Januar, 67 År gl.

3. *Jakob Eliassen*. Sogndegn 1699-1734.

Student fra Ålborg Skole 1697 og aflagde Embedsed 1699 under Navnet Jacobus Eliæ. 1710 afgav han i Kollerup Præstegård en Beretning om et Boelssted i Øsløs, henhørende til Degneembedet.

Eliassen var to Gange gift. Hans første Hustru, *Else Jensdatter*, døde den 25. December 1726, 59 År gl. Efter hendes Død giftede han sig med *Maren Sørensdatter*, der overlevede ham. Degnen døde 1734 og blev begravet den 26. Februar. Ingen Børn. Ved Skiftet efter hans Død blev hans Efterladenskaber vurderede til 196 Rdl. 1 Mk. 1 Sk., men ved Auktionen solgt for 223 Rdl. 5 Mk. 11 Sk.

4. *Peter Andreas Tholdorph*. Sogndegn 1734-52.

Latinsk Degn og skrev sit Navn som Petrus Andrea Tholdorph. Han var Student privat eller fra Sorø Skole 1725, og da var han 20 År gl. Året efter tog han Baccalauri-Graden, så han har været en særdeles velstuderet Mand. Han må imidlertid være kommen bort fra Studeringerne, thi 1734 blev han Degn i Øsløs, og videre nåede han ikke på den gejstlige Rangstige. I Året 1739, da der efter kgl. Forordn. skulde ansættes en Skoleholder, skrev Præsten i Øsløs følgende Indberetning til Biskoppen om Degnen Tholdorphs Duelighed: "Som Degnen til disse tre Sogne, Peter Andreas Tholdorph, ikke tilforn har holdt Skole her udi Øsløs, som er Hovedsognet, og skriver meget slet, så haver jeg for Menigheden tilspurgt ham, om han iflg. kgl. Forordning mente forsvarlig at kunne holde Skole i Hovedsognet og have den Stadighed, som dertil udkræves, hvorpå han haver givet til Svar, at han håbede at skulle præstere det. Lignendes har jeg tilspurgt Menigheden, om de syntes at kunne være tjent med ham til deres Børns Undervisning, hvorpå

de svarede, når han kunde regne, skrive og undervise deres Børn, som behov gjordes, var de gerne fornøjede med ham, hvorfor det nok vil komme an på et Forsøg". Dette Forsøg må være faldet nogenlunde heldigt ud, thi Degnen sad i Embedet til sin Død, der indtraf den 22. August 1752. Han blev kun 48 År gl.

5. *Johannes Pahl*. Sogndegn 1752-57.

Samme År, som han blev Degn i Øsløs, giftede han sig med Præsten Hans Windes Datter *Katrine Elisabeth Hansdatter* af Saltum, og med hende havde han 1753 en Søn *Marcus* og 1755 en Datter *Anna Katrine*.

Pahl, der var theologisk Kandidat, blev Præst ved Fortet Christiansborg i Guinea, hvor han døde den 7. April 1759.

Sønnen Marcus blev senere Degn i Hellested på Sjælland. 1791 klagede Præsten Lund i Hellested over, at "ved et Bryllupsgilde i Hellested Mølle havde Marcus Pahl offentlig drukket Præstens Skål i Samfund med Fanden og hans Oldemoder". For denne respektstridige og ugudelige Opførsel fik Degnen en skarp Irettesættelse, hvad man må kalde nådigt sluppen.

6. *Johan Friderich Jahn*. Sogndegn 1757-1805.

Aflagde Ed som Sogndegn i Øsløs 1757. Hans Fødested vides ikke med Sikkerhed. Muligvis er han født i Slagelse, thi som Fadder ved en BARNEDÅB nævnes en Hr. Bonde Jahn, og han var måske Broder eller Farbroder til Degnen. Hr. Bonde Jahn, der var født i Slagelse, var Søn af Musikanten Samuel Jahn og siden Præst i Øls (Viborg Stift). Hvis Bonde Jahn og Degnen Jahn var Brødre, er der nogen Sandsynlighed for, at Degnen også har været født i Slagelse. Johan Fr. Jahn var gift med *Maren Jensdatter* (Holbæk), og de havde en Søn, som fik Navnet *Bonde Jahn* efter Farbroderen, der ved Dåben nævnes som Fadder.

At Farbroderen blev opkaldt og ikke Degnens Fader, kan forklares derhen, at Farbroderen havde ingen Børn, hvorfor der var Mulighed for, at Degnens Søn engang kunde arve Farbroderen, men den unge Bonde Jahn døde tidlig.

Da det har været særdeles vanskeligt at lave en Degnehistorie for Øsløs, Vesløs og Arup Pastorat, er det ikke ret meget, man ved om Degnen Jahn. Han har sikkert været theologisk Studiosus, thi han har prædikeret i Kirken i Præstens Forfald.

Muligvis har han på sine gamle Dage, da der var ansat en Hjælpedegn, prædikeret i den ene Kirke hver Søndag. Man har fundet en skreven Prædiken af ham, og denne Prædiken har han holdt for Menigheden i Øsløs Kirke den 5. Maj 1803.

Degnen var da 81 År gl. Vi kan se af den gamle Degns Prædiken, at han var ikke Rationalist, men har snarere i sine unge Dage været Pietist. Der er Kraft og Inderlighed i hans Forkyndelse, selv om også vi nu synes, at Sproget og Ordstillingen er noget knudret.

Degnen Hustru, *Maren Jensdatter*, døde 1789, hun blev 61 År gl.

1792 antog Jahn en Hjælper, men blev dog ved Embedet indtil sin Død eller måske kun til 1802. Hans Død indtraf i Året 1805, og han blev begravet den 18. Januar, 83 År gl.

Inde i Jahns Værelse fandt Skifteretten et forsegleet blåt Skab, hvori gemtes nogle gamle Klude og et konfirmeret Testamente, der i sin Tid var oprettet mellem den afdøde og hans Hustru. Degnen Langballe vilde have 27 Rdl. 3 Mk. for Jahns Begravelse. Der var ingen Arvinger, og Boets Formue og Gæld gik omtrent lige op.

7. *Thomas Langballe*. Hjælpedegn 1792, senere Degn indtil 1809.

1771 døde Sign. Langballe i Øsløs. Måske har denne Mand været Degnen Fader. Degnen Langballe var gift med *Grete Nielsdatter Skårup*, og de havde flere Børn. En Søn *Henrik* var født 1793. En anden Søn *Johan Friderich Jahn* var født 1796 og døde 12 Uger gl.; en Datter *Frederica Dorthea* født 1802 og en Datter *Anna Marie* var født 1805. 1826 havde denne Datter et uægte Barn, som fik Navnet *Grete Svendsdatter*.

Hvor og hvornår Degnen er død, vides ikke, men hans Hustru døde i Øsløs 1830, 69 År gl. Den 28. Juli 1837 giftede han sig med *Anna Jensdatter Skårup* af Øsløs. Han var dengang 71 År, hun 47.¹⁾

8. *Andreas Christopher Heidiche*. Sognedegn 1809.

Gift med *Maren Kirstine Christensdatter*. Deres ældste Søn hed *Niels Chr. Andreassen Heidiche*, var født i Øsløs 1818 og døde som Lærer i Højene ved Hjørring. En Datter *Johanne Marie* blev født 1821, og en anden Datter *Kirstine* fødtes 1824. Endvidere oplyser Kirkebogen, at en Søn *Johan Chr. Andreassen Heidiche* døde 1832, 5 År gl.

Heidiche blev ingen gammel Mand. Han døde i Øsløs 1833, kun 45 År gl.

Degneembedets Indtægter i gamle Dage:

1571 var der to Degne i Pastoratet, en i Øsløs og en i Vesløs og Arup. Det ser ud til, at den sidste har boet i Arup. Af de forannævnte Degne synes de to første at have været Degne for Vesløs og Arup;

¹ Der går Sagn om, at når Præsten kørte til Kirke i et af Nabosognene, var der tre Agestole i Vognen, den 1. til Kusken, den 2. til "Vor Få'r" og den 3. til Degnen Langballe. (Meddelt af Lærer N. Sodborg, Vesløs.)

den første Degn for Øsløs-Vesløs og Arup er Jakob Eliasen.

1571 har Degnen i Øsløs intet Degneboel. Hans Rente (Indtægt) er 4 Tdr. Rug, 4 Tdr. Byg og 2 Lam. Degnen i Arup har heller ikke noget Degneboel og hans Rente af Arup og Vesløs Sogne er 8 Tdr. Byg, 4 Lam og 4 Sk. i Penge.

1690. Degnekorn, den Stund intet var øde, og Avlingen bar vel til, kan beløbe sig til 26 Tdr. Byg. Offer 3 Sldr. 2 Mk. St. Hansrente 3 Pd.²⁾ Ost. Påskerente 8½ Pd. Brød. Hidtil har her ingen Degnebolig været; men Degnene har måttet fæste sig Hus og Plads og rette deraf til Husbonden ligesom andre Tjenere, hvorfor Biskoppen har beskikket 1688, at et Boel i Øsløs skal efter Bondens Død være Degnebolig, såfremt samme Boels Herlighed bliver til Kirkerne efter det, som derom er sluttet på den kgl. Kirkekommission, men endnu lever Bonden, og jeg (Degnen Jens Jensen) sidder i et Gadehus, som tilhører velb. Niels Langes Børn, hvoraf jeg giver årlig Skat og Afgift og gør ugentlig Arbejde. Pension til Ålborg Skole 5 Tdr. Byg, men af ovenbemeldte Degnekorn har jeg kun fået 15 Tdr., fordi en Del Gårde er blevne øde, og fordi en stor Del af Bønderne, som bedst kunne, vil ikke give mere end den liden Del, de plejer at give. Af Kvægtienden har Degnen tilforn nydt 1/6, men nu slet intet.

Det omtalte Boel blev så i 1692 lagt til Degneembedet i Øsløs, men blev ikke Degnebolig. Herom skriver Øsløs Degn i 1710:

"Anno 1692 er min formand et lidet bolig i Øsløs tillagt (kaldet Jørgen Pedersens Boel, matriculeret for 2 Tdr. 1 Skp. 2 Fdk. 1 Alb.) hvis Bygskylde 2 Tdr.? tilforn var til Vesløs Kirke og Herligheden 1 Svin og 1 Mk. aure Giæstiri, efter Øsløs Kirkebogs Udvejsning pag. 58, ved transaction var kommen til Øsløs Kirke og siden til Deinebolig udlagt. Samme Bolig beboes nu (formedelst det er Deignen langt fraliggende) af en Bonde, som, uden all Exception ligesom andet proprietarij Gods svarer alle Hs. kgl. Maj. ordinære og extraordinære Skatter og Proviantkorn.

J. Eliasøn Ziegl,
Deign i Øsløs.

2. TØMMERBY-LILD.

1. *Chr. Jensen Hugger* var Degn 1609.

2. *Petrus Andreae*, Degn 1627.

3. *Christen Christensen Hjermius* synes at have været Degn fra 1630 til 1650 eller længere. Han har sandsynligvis været Student, da han i en gammel Salmebog, der har været opbevaret i Præstens Arkiv, har gjort Randbemærkninger både på Latin og Græsk. I den samme gamle Salmebog har han (ifølge Meddelelse fra Hr. Apotheker Marschall, Frøstrup,) optegnet en mærkelig Historie, som

² 1 Pd. = 12 Pd.

lyder således: 2. Påskedag 1638 stod Else Gravensdatter? og en anden Person i Våbenhuset, efter at Gudstjenesten var begyndt, og belo andre ærlige Folk, der gik i Kirke, så at Degnen nødtes til at holde op med Sangen og gå til Kirkedøren og tale til dem, men de stod endda og belo ham, medens han alligevel sang andet Vers af Salmen ”Aleneste Gud i Himmerig”.

4. *Ole Christensen (Kollerup)*, ansat som Sogneegn 1663.
5. *Jens Andersen Sæby*, Sogneegn, ansat i Tiden mellem 1672-78. Indgav Beretning om Degneembedet 1690.
6. *Hans Rasmussen Svane*. Sogneegn 1713-35. Latinsk Degn. Student fra Århus Skole 1696 og skrev sit Navn i Edsprotokollen som Johannes Erasmi Svane.

Han var gift med Susanne Elisabeth Stefansdatter Buxen, der sandsynligvis var Datter af Sognepræst i Falslev ved Randers Stefan Hansen Buxen, og med hende havde han fire Børn.

 1. *Stefan Hansen Buxen*, født ca. 1713. senere Sogneegn for Colind og Evtrup i Århus Stift.
 2. *Rasmus Hansen Buxen*, født ca. 1721. I Året 1752 tjente han hos Klokkeren i Arendal i Norge.
 3. *Sidsel Hansdatter Buxen*, f. ca. 1717.
 4. *Karen Hansdatter Buxen*, f. ca. 1719. Hun levede ved Faderens Død 1735, men nævnes ikke ved Skiftet efter Moderen 1752, hvorfor man må antage, at hun er død i Mellemtiden.

Svane døde den 21. Sept. 1735, 58 År 9 Måneder gl. Hans Bo vurderedes til 114 Rdl. 2 Mk. 1 Sk., og Boets Gæld var 58 Rdl. 5 Mk. Han ejede mange Bøger: 8 i Kvartformat, 45 i Oktavo og 24 i Dodex, samt en gammel latinsk Postille.
7. *Søren Olufsen Leth*. Sogneegn 1735-60. Denne Degn er ikke nævnt i Edsbogen, men vi må antage, at han har tiltrådt Embedet efter Svanes Død 1735.

Leth giftede sig med Svanes Enke *Susanne Elisabeth Stefansdatter Buxen*, men de havde ingen Børn sammen. Hun afgik ved Døden den 25. Maj 1752, 61 År 10 Måneder gl.

Degnen Leth findes omtalt i en Præsteindberetning fra 1739 i Anledning af, at der skulde ansættes en Skoleholder. Indberetningen, der er skrevet af den stærkt pietistiske Præst Jespersen i Tømmerby, er særdeles naiv i sin Form og lyder således: Min Degn Søfren Leth i Liv og Levnet opfører sig

sømmelig, kristelig og skikkelig, ved ham ej heller tilbøjelig enten til Drukkenskab, Sværgen, Banden, Løgn eller anden Ugudelighed. Regnekunsten ved han hellers aldeles intet af. Han skriver nogenlunde Bogstaver, men bogstaverer kun mådelig, og hvad det nødvendigeste og fornemste angår, som er at katekisere, fejler endnu meget på den rette Måde; vil dog håbe, at flittig Læsning, at Guds Ord, Bøn og Påkaldelse, Undervisning og jævnlig øvelse skal gøre det, at han dog ikke skal blive hertil utjenlig.

Efter Susanne Buxens Død 1752 giftede han sig med *Else Sophie Lagård*, der overlevede ham. Heller ikke med hende havde han Børn. 1760, da han tog sin Afsked som Degn, holdt han Auktion over Boskab og andet ham tilhørende for 118 Rdl. 2 Mk. 7 Sk. Hans Navn findes malet i Bunden af to Brudeskamlar, der tilhører Tømmerby og Lild Kirker. Ved Siden af Navnet står Årstallet 1748. Leth døde den 6. Novbr. 1761, men hans Alder er ikke anført.

8. *Jens Mundelstrup Langballe*. Sogneegn 1760-87. Hans Hustru hed *Anne Katrine Holst*, og med hende havde han mange Børn: 1763 en Søn *Henrik*, 1765 en Søn *Oluf Christian*, 1766 en Datter *Vulborg Christine?*, 1769 en Datter *Anne Marichen*, død 1786, 1770 en Søn *Christen*, 1773 en Datter *Anne Margrete*, 1775 en Datter *Kirsten Marie* og 1779 en Søn *Hans Carsten*.

Degnen Langballe døde 1787, 69 År gl. Efter Langballes Død bemægtigede Kapellanen E. R. Præm sig Degneembedets Indtægter og holdt til Sangens Udførelse en Substitut ved Navn Viberg, der fungerede som sådan til 1799, da fornævnte Kapellan blev Sognepræst.
9. *Møldrups*. Mærkeligt er det, at vi har vanskeligere ved at få Oplysninger om de sidste Degne end om dem, der levede for et Par Hundrede År siden.

Om Degnen Møldrups, der var den sidste Degn i Tømmerby og Lild, ved vi så lidt, at vi ikke engang kender hans Fornavn. Han er sandsynligvis bleven Degn 1799. Hans Hustru hed *Elsebeth Ilum*, og hun døde den 24. Maj 1809, 70 År gl. Degnen døde samme År den 29. Juni, også 70 År gl.

Efter hans Død blev *Chr. Uttrup From* Skoleholder i Tømmerby og *Anders Møller* Skoleholder i Lild.

Degneembedets Indtægter:

1571 har Degnen et Boelssted i Tømmerby. Han kan så 1 Td. Byg og avle 2 Læs Hø. Hans Rente som Degn er 10 Tdr. Byg, 4 Lam og 14 Sk. om Året.

1690. Korntiende 19 Tdr. 2½ Skp. ½ Fdk. Byg, hvoraf nu ikke mere end 12 Tdr. bliver leveret. Offer på de tre Højtidsdage 9 Sletmk., visse Offer 28 Sk. St. Hansrente 5 Pd. Ost. Påskerente 8 Pd. Brød. Her er en liden fri Degnebolig, som ligger udi Kjørup og af Arilds Tid har ligget til Degnen; består i en liden Raling og en liden Lade, som Degnen nu påboede af

øde har på egen Bekostning opbygget; matrikuleret for 112 Td. 1 Alb. Pension til Ålborg 4 Tdr. Byg. Ildebrand kan ej andet bekommes end nogle onde Sandtørv, som graves i Fælledet og snart intet tjenlig.

3. KLIM-THORUP og VUST.

1. *Mads Degn* til Thorup nævnes 1648.
2. *Severin Mathiæ Tellingius*. Degn i Klim 1685. Samme År blev en Degn, Søren Madtzøn Telling, ansat i Lerup og Tranum. Det er rimeligvis Klimdegnen, der er bleven forflyttet. Telling var Student fra Ålborg 1674.
3. *S. Velling*. Indgav Beretning til Biskoppen om Degneembedets Tilstand i 1690. Hvis Navnet Velling læses Telling, hvad der ikke kan være noget til Hinder for, bliver denne Degn den samme Person som Degn Nr. 2, men hvad der er rigtigt, kan ikke opklares for Tiden.
4. *Johannes Jacobi Longobechius*. Han er Student fra Slangerup 1685 og er bortrejst eller død samme År, som han blev Degn i Klim.
5. *Laurits Nielsen Bach*. Degn i Klim 1710 (ikke 1712, som Hunderup anfører). Han var Søn af Niels Bach og Hustru Anne Nielsdatter af Ålborg og Broder til Degnene Peder Bach i V. Vandet og Mogens Bach i Randrup (?). Laurits Bach var født i Ålborg 1678 og blev Student fra Ålborg Skole 1698. Han blev derefter Hører ved Thisted Skole og derpå Degn i Klim. Gift 1. Gang med *Inger Matsdatter*, død 1721. Hans anden Hustru hed *Else Simonsdatter*, som var Søster til Kollega i Thisted Skole Mons. Poul Simonsen. Degnen døde 1723, kun 45 År gl. Ved Skiftet blev hans Bo opgjort således, at Formuen var 145 Rdl. 2 Mk. 10⁵/₁₂ Sk. og Gælden 145 Rdl. 1 Mk. 2½ Sk. Der blev så 1 Mk. 7¹¹/₁₂ Sk. til Enken.
6. *Peder Christiansen Schytte*. Degn i Klim 1723. Sandsynligvis Søn af Præsten i Vestervig Chr. Nielsen Schytte og Hustru Sofie Jensdatter. Peder Schytte var født 1683, Student privat 1701, Baccalavr 1702 og har indført sit Navn i Edsbogen som Petrus Christierni Schytte. 1739 skriver Præsten i en Indberetning til Biskoppen om ham: "Degnen i Klim både kan og vil holde Skole. Hans Liv og Lærdom er uden Forargelse, opbyggelig, og haver han de Dona (Gaver, naturlige Anlæg), Regnekunsten undtagen, som udkræves".
I Året 1744 døde Schyttes Hustru, og ved denne Lejlighed holdt han Auktion over Møbler, Guld og Sølv og andet Indbo for 335 Rdl. 1 Mk. 6 Sk. Af faderlig Kærlighed skulde

hans to Børn gå lige i Arv med ham, således, at han selv beholdt for 100 Rdl., Sønnen *Chr. Schytte* fik 100 Rdl. og Datteren *Ytte Sophie* 100 Rdl. Degnen giftede sig så med *Ane Larsdatter*, men hun døde 1758, og 1761 fratrådte han Degneembedet i Klim til Fordel for sin Svigersøn Mathias Thestrup, der var gift med Datteren Ytte Sophie. I denne Anledning holdt Degnen atter Auktion over forskellige Effekter.

Den 16. Januar 1766 døde den gamle Degn, 83 År gl., og Auktionen, der blev holdt over hans Efterladenskaber, indbragte over 200 Rdl. Han har derfor i sin Tid været en ret velhavende Mand.

7. *Mathias Thestrup* (Se Klitgård: Hvetbo Herred II pag. 104).
Degn i Klim 1761-64. Søn af Præsten J. R. Thestrup i Dragstrup på Mors. Han var født 1734 og blev Student fra Ålborg Skole 1754. Samme År, som han blev Degn i Klim, giftede han sig med den gamle Degns Datter Ytte Sophie Schytte, men hun døde allerede 1769. 1764 blev han Degn i St. Hans og St. Olai ved Hjørring og 1767 Degn i Ingstrup, hvor han døde og blev begravet den 6. Oktober 1797, 63 År gl.
8. *Niels Svendsen Kiib*. Sogndegn 1764-75. Denne Degn synes at være født i Klim Nørgård, hvor hans Forældre boede. Hans Hustru hed *Ellen Nielsdatter Kjeldgård*, og med hende havde han tre Børn: *Christian*, f. 1769, *Anna*, f. 1771, og *Maren*, f. 1773. Kiib døde den 18. Juni 1775, kun 35 År gl. Han blev begravet den 26. Juni. Enken ejede den halve Klim Kirke med Korn- og Kvægtiende. Efter Degnets Forældre havde hun en Arv på 500 Rdl. og desuden ejede hun en Part af Toftegård i Klim. Indbo og andre Effekter vurderedes til 100 Rdl., så hun synes at have været forholdsvis velhavende.
9. *Lauge Lauritsen Bang*. Sogndegn 1775-87. I Edsbogen har han indført sit Navn 1775 og giftede sig ved samme Tid med Formandens Enke *Ellen Kjeldgård*, der overlevede ham og fik ved hans Død Tilladelse til at sidde i uskiftet Bo. En Datter, *Catrine Margrete Bang*, f. 1783, blev gift 1809 med Præsten Otto Fr. Lassen af Kollerup-Skræm. 1787, den 17. Marts, døde Sogndegnen Studiosus Lauge Bang og blev begravet i Kirken den 26. Marts. Han blev kun 48 År gl.
10. *Niels Pedersen Haverslev*. Sogndegn 1787-90. Aflagde Embedsed 1787. Med sin Hustru *Else Poulsdatter* havde han fire Børn: *Peder*, *Mads*, *Maren*, der blev gift med Peder Ravn, Klim, og *Johanne*. Degnen døde den 8. Marts 1790 og blev begravet den 14. Marts, 59 År gl. Hans Hustru døde 1793 og efterlod sig kun Indbo og Værdisager for 31 Rdl. 3 Mk. 8 Sk.

11. *Anders Hjortdals*. Sogne­degn 1790-1814, senere Lærer og Kirkesanger.

Han var gift med *Anne Margrete Wammen*. 1791 havde de en Datter *Mariane*, der døde 1802, 11 År gl., 1793 en Søn *Ebbe* og 1795 en Datter *Johanne Margrete*.

Degnen døde den 7. Novbr. 1823, 72⁵/₁₂ År gl.

Degneembedets Indtægter og Udgifter:

1571: Degneboelet har ligget i Klim. Der kan sås 6 Skpr. Byg og avles 10 Læs Enghø. Degnens Indtægt af de tre Sogne: 4 Tdr. Rug, 7½ Td. Byg, 6 Lam og 27 Sk. i Penge.

1690: Korntiende 36 Tdr. og nogle Skpr. Offer 9 Rdl. St. Hansrente 7 Pd. Ost. Påskerente 16 Pd. Brød. Degneboligen ligger i Klim og består af en ny Raling og en ny Lade, hvilke to Huse har kostet 86 Rdl. 3 Mk. 8 Sk. Degnejorden er en liden Toft i Klim Gade af rød Sandgrus, hvori kan sås 6 Skpr. Rug og avles 2 Læs Hø. Hartkorn 2 Skp. 2 Fdk. Udgift på Embedet: Pension til Ålborg Skole 1 Td. Rug og 5 Tdr. Byg. Pension til Enken 1 Td. Byg, 2 Pd. Brød, ½ Pd. Ost. Brevløb til Kollerup 1 Mil og til Kjærup 1½ Mil.

4. KJETTRUP-GJØTTRUP.

1. *Step Hansøn*, frasagde sig Embedet 1672.

2. *Peder Nielsen*, bortrejst fra Embedet på Grund af Tyveri. Det er måske ham, der blev Degn i Hundslund 1682.

3. *Jens Jensøn Juel* var Degn 1690, da Indberetningen om Degneembedet udkom.

4. *Jacobus Laurentii Bloch*. Degn i Kjettrup 1702-09.

5. *Severinius Mauretii Hoppontanus* (Søren Mouritsen). Degn 1709-26.

Ved Skiftet efter hans Død 1726 efterlod han sig en Enke, som hed *Maren Stephansdatter*, og fire Børn, nemlig *Anne*, 16 År, *Karen*, 14 År, *Marie Cecilie*, 13 År, og *Else Marie*, 6 År. Enken fik 25 Rdl. 2 Mk. 7 Sk. og hvert af Børnene 6 Rdl. 2 Mk. 1¾ Sk.

Degnen havde to Brødre, som boede i Howbroe (Hobro). Den ene hed Anders og den anden Niels Mouritsen.

6. *Petrus Petersen Bloch*. Degn 1726-51. Han blev kaldet til Degn i Kjettrup den 6. April 1726 og giftede sig med Ingeborg Giessing, der var Datter af Kapellan Christoffer Sørensen Giessing af Ingstrup. Peder Bloch var måske Student fra Sæby Skole, hvorfra der i Året 1720 nævnes en Student Petrus Blochius, 21 År gl.

I en Indberetning fra 1739 skriver Præsten: "Degnen udi Kjettrup, Peder Bloch, har nok det Begreb og den Vittighed at kunne katekisere for Ungdommen, når det skal ej vare for længe og alt som i lige Måde også holde Skole, men at lære de små med de store med den bestandige Tålmodighed, som udfordres af en ret Skolemester, kan jeg let mærke, bliver vanskeligt for ham. Hans Embede ellers udi Kirken forretter han og synger med de Gaver, han har. Men en god Substitut vil vel ham tillades, der besynderlig de små tålmodig og alvorlig kan lære. Degnen har den Indkomst, hvoraf han med god Forsynlighed kan leve".

Efter denne Erklæring synes Peder Bloch at have været en Mand, som manglede den for en ret Pædagog så nødvendige Tålmodighed, særlig til at undervise de mindre Børn, men her må vi også huske på, at næsten alt det, som vi i vore Dage kalder Skolemateriel, kendte man ikke noget til dengang. Degnene var jo som oftest forbankede Latinskoledisciple, som kun kendte til at læse og ramse; nogen Forklaring over det foreliggende Æmne meddeltes ikke i den Tids Skoler.

Peder Bloch og Hustru, der overlevede ham, havde fire Børn. Ved Skiftet efter Bloch 1755 nævnes en Datter, som var gift og boede på Sjælland. En Søn, *Christopher*, 23 År gl., en Datter *Else*, 25 År, og en Datter *Magdalene*, 19 År gl., boede alle tre hjemme hos Forældrene.

7. *Mathias Jani Pobel*. Degn 1751-72, født i Herslev ved Kolding den 29. Sept. 1727, Søn af en Skoleholder, Student fra Kolding Skole 1746. Allerede 1751 blev han Degn i Kjettrup-Gjøttrup. 1759 tog han theologisk Embedseksamen med 1. Karakter, og 1772 blev han Præst i Hvidbjerg-Ørum-Lodbjerg, hvor han døde den 23. Maj 1781. Han var gift med *Johanne Christiane Overgård*, og med hende havde han 1 Søn og 2 Døtre.

8. *Lorentz Mathias Hvid*. Degn 1772-81. Det eneste, man ved om denne Degn, er, at han var gift med *Ellen Kirstine Andersdatter Brorup*, og at han efterlod sig en Søn *Abraham Hvid*, der ved Faderens Død 1781 var 27 År gl., var gift og boede i Kjøbenhavn.

9. *Terkel Schmidt*. Degn 1781-1814. Denne Degn og hans Hustru havde en Søn, som hed Nikolaj Peder Schmidt, og som døde 1811, 37 År gl. Han (Sønnen) var Ejer af Nørrebjerggård i Gjøttrup og døde af Underlivsbetændelse.

Degnen Schmidt døde 1814 af langvarig Sygdom, især Gulsot og tilsidst stærk Vattersot, næsten 76 År gl.

Degneembedets Indtægter og Udgifter:

1571: Degnen har Degneboel i Kjettrup, og i Jordlodden kan sås 3½ Td. Byg. Degnens øvrige

Indtægter af begge Sogne er 13 Tdr. Byg, 6 Lam og $8\frac{5}{6}$ Sk.

1690: Korntiende 5 Tdr. Rug, 7 Tdr. 5 Skp. Byg. Højtidsoffer 5 Sldr. St. Hansrente 3-4 Pd. Ost. Påskerente 5-6 Pd. Brød. Degnen har en fri Degnebolig af Arilds Tid, given af Kirkens Patron, i Kjettrup By. I Degnejorden kan sås 3 Tdr. Korn. Hartkorn 7 Skp. 2 Fdk.

Udgift: Pension til Ålborg Skole 1 Td. Rug, 4 Tdr. Byg.

5. KOLLERUP-SKRÆM.

1. *Christen Lauridtzøn*. Degn 1636-89. Om ham læser vi i den ældste Kirkebog, at han døde den 21. Januar 1689 og blev begravet 7 Dage efter. I 53 År havde han været Degn i Kollerup, i en ulykkelig og ond Tid for Landet, da alle Forhold led under Krigens Hærgen og Plyndren. Han blev 77 År gl.

2. *Diderik Christensen*. Degn 1689-1704. Hans første Hustru, *Maren Christensdatter*, døde 1700, 31 År gl. Å ret efter giftede han sig med *Karen Eriksdatter* (eller Christensdatter), og med hende havde han en Datter, Maren, der døde 1702, 11 Dage gl.

I Kirkebogen har jeg ikke fundet noget om, hvornår Diderik Degn er død, men 1710 jordes Niels, Diderik Degns Søn i Bunken, 4 År gl., og 1716 dør Karen Christensen, Diderik Christensens, fordem Degn, 44 År gl. Det er formentlig Degnens Hustru her er Tale om. Man må derfor antage, at Diderik Degn har fratruddet sit Embede, men af hvad Grund vides ikke.

3. *Hans Jakobsen*. Degn 1704-20. Han var fra Ålborg og Søn af Jakob Schrøder og Anne Christensdatter, blev Student fra Ålborg Skole 1704, samme År, som han blev kaldet til Degn i Kollerup. Ved Edsaflæggelsen hos Biskoppen i Ålborg har han skrevet sit Navn som Johannes Jacobi. Han var gift med *Maren Nielsdatter*. En Søn, Niels, døde 1707. En anden Søn, Niels, døde 1710, 2 År gl.

Degnen døde den 30. Maj 1720 af en heftig Sprinkelsot (Tyfus). Han var syg fra Lørdag til Torsdag den 30. Maj og var urolig de to sidste Dage. Begravelsen fandt Sted den 5. Juni. Han blev 37 År gl.

Året efter døde en Datter, Karen, 31 Uger og 2 Dage gl.

Maren Nielsdatter, Hans Jakobsens Enke, døde d. 4. Febr. 1724, 46 År gl.

Ved Skiftet efter hende nævnes 3 umyndige Børn: *Jakob*, i sit 12. År, var på Ålborg Latinskole; *Anne*, i sit 15. År, hos sin Farmoder Anne Christensdatter, salig Jakob Schrøders, i Ålborg; *Maren*, i sit 10. År, var sat i Pleje hos

Degnen Thomas Thorup i Kornum og Løgsted, Moderens Svoger.

4. *Bertel Poulsen Kjærulf* Degn 1720-48. Søn af Provsten Poul Sørensen Kjærulf af Sønderholm og Frejlev og dennes første Hustru. Bertel Kjærulf var Student, formentlig fra Ålborg Skole, og giftede sig samme År, som han blev Degn i Kollerup, med en Enke fra Ålborg. Hun hed *Anne Laursdatter* og døde 1733, 62 År gl. Året efter giftede han sig igen. Hans anden Hustru hed også *Anne Laursdatter* og var fra V. Hjermitzlev i Vendsyssel. Med hende havde han flere Børn. Et dødfødt Barn nævnes 1739. 1748, 1. Juledag, døde under Prædiken hæderlig Bertel Kjærulf, som havde været Sogndegn i 28 År, 63 År 1 Måned gl. Skiftet, der blev begyndt 30 Dage efter hans Død, omtaler Enken og 4 umyndige Børn. En Datter, *Engel Sofie*, var 12 År, *Benedicta* 10 År, en Søn *Poul* 9 År, og det mindste Barn, der hed *Johanne Katrine*, var kun 5 År.

Ved Auktionen indbragte deres Ejendele kun 103 Rdl., og da Gælden beløb sig til 76 Rdl. 10 Sk., skænkede øvrigheden både Skiftesalær og Inkassationspengene til Enken.

I Præsteindberetningen fra 1739 omtales Degnen Kjærulf således:

”Den sandfærdige Beretning, som jeg om min Degn Bertel Kjærulf kan gøre og give, er af følgende Indhold. Til Skolehold er han ganske lidet tjenlig, thi for det første har han en slet Måde og ringe Dona (Gaver) til at katekisere, såsom hans Vittighed (Begavelse) er ikkun mådelig og hans Udtale uforståelig, efterdi han undertiden stammer; for det andet er hans Øjne temmelig svækkede: for det tredje skriver han ikkun mådelig og kan lidet regne, og for det fjerde er det desforuden neppe ventelig, at han kan have den svare fornødne Sagtmodighed til at lempe sig efter de små og tungnemmede. I sit Levned viser han sig dog ærbar og ganske ædruelig, og ingen kan ham nogen forargerlig Ting overbevise, hvorfor formodes ham bliver tilladt en dygtig Substitut at holde”.

Det er en noget drastisk Skildring, den gode Præstemand leverer om Degnens Åndsevner og Færdigheder, men det er jo så rart og hyggeligt i Ly af Brevhommeligheden at søle en Mand til, måske under Venskabs Maske. Degnen skulde jo rende med Præstens Breve, og Kjærulf har sikkert også løbet med ovenstående velvillige Skrivelse, der viser Præstens gode Sindelag. Hvis Degnen virkelig var så umulig, som Præsten giver det Udseende af, så synes man, at den øllebrødsbarmhjertighed, som Præsten føler overfor Degnen, er særdeles ilde. Præsten, Hr. Kuur, var en meget ung Mand og synes at have været meget begavet og tillige meget nidkær. Han har derfor særdeles let ved at frakende Degnen ethvert Spor af Intelligens, men da denne hverken er uskikkelig eller drikfældig, får han have Lov til

at holde Substitut. Præsten skriver videre, at "til Skoleholder ved jeg ingen i mine Sogne at forslå, som kan udstå sin Prøve efter Forordningen og med Frugt og Nytte forplante den saliggørende Kundskab i de unge Sjæle". Derefter følger en længere svulstig gudelig Udgydelse, der passer så godt på Forholdene i Chr. 6. Tid. Som en Slags Efterskrift har Præsten tilføjet en mærkelig Klage til Biskoppen over Sogneboerne. Denne Klage lyder således:

"Min Samvittighed tilsiger mig at indberette for Deres Højærværdighed den forargerlige og hedenske Blusbrænden, hvilken de unge plejer at holde her såvelsom i andre Sogne på St. Hans Aften, hvorved stor Løfærdighed og Uskikkelighed begås og neppe står til at afskaffe i Særdeleshed i de Byer, hvor Præsten ej selv bor, med mindre nogen Ordre om Forbud fra Hans Majestæt eller Kirkeinspektionen kunde udvirkes".

5. *Niels Winther* skal først have været Degn i Nors, hvor han blev afskediget. I Kollerup var han Sogneegn fra 1749-62.

Winther var fra Odde i Klim Sogn, hvor han havde en Broder, som hed Svend Jakobsen og som boede der. Degnen var gift med *Kirsten Mortensdatter*, som var en Datter af Morten Bunde i Skræm. 1756 nævnes et dødfødt Barn. Winther døde 1762 efter to Dages Svaghed, kun 39 År gl. Ved Skiftet nævnes kun et Bam, en Søn ved Navn *Thomas Nielsen Winther*, som fik forannævnte Farbroder til Formynder.

6. *Bendix Hammer*. Degn i Kollerup 1762-74. (Se Årb. 1913 pag. 43.)

7. *Peder Kås*. Degn 1774-88? Angående denne Degn er der endnu meget, som jeg kunde ønske bedre oplyst. Han var Søn af Degnen Hans Kås i Skjoldborg og synes først at have været Degn i Aggersborg i Ø. Han-Herred. 1774 byttede han Embede med Bendix Hammer, der som bekendt havde Bisselæder i Skoene, og kom så til Kollerup. Samme År, som han blev Degn i Kollerup, aflagde han Embedsed hos Biskoppen i Ålborg. Han var gift med *Gunild Åronsdatter Streppestøl*, og med hende havde han flere Børn. 1775 havde de en Datter *Cecilie* til Dåben, 1776 en Søn *Hans Jakob*, 1778 en Datter *Karen Cecilie*, 1780 en Datter *Anna Katrine*, 1782 en Søn *Abraham* og 1785 en dødfødt Datter.

Peder Kås er den eneste Degn, som har været for Provsteret i V. Han Herred. Han blev nemlig i Året 1780 anklaget af sin Sognepræst Hr. Josias Holst. Med denne Sag forholdt det sig således: Præsten havde sendt sin Karl hen til Degnen med en Seddel i Anledning af, at hin

ønskede Oplysning om, hvornår en Person derfra Sognet sidst havde været til Alters. Degnen kunde ikke læse Sedlen og sagde, at det ikke var Dansk, men måtte være enten Tysk eller Latin. Præsten sendte så Karlen anden Gang med mundtlig Besked og forlangte Tegnebogen udleveret, men Degnen nægtede dette og tilføjede, at i Morgen skulde Præsten få Besked. Degnen gik så op til Præstegården med Sedlen og sagde til Præsten: I Præst, I skal sige mig, enten det er Tysk eller Latin! Da Præsten og Degnen derefter kom til at skændes med grove Ord, kom Præstens Hustru, Madame Holst til Stede, og Degnen greb fat i hendes Klæder og rev i dem. Præsten lod så sin Karl sætte Degnen ud af Stuen.

For Provsteretten gjorde Kås en meget ydmyg skriftlig Undskyldning og tilbød at betale 2 Rdl. i Bøde til Sognets fattige og lovede at være Præsten i højeste Grad underdanig for Fremtiden.

Hvornår Kås er død, eller hvad der senere skete med ham, herom vides intet. I Kollerup Kirkebog er han ikke omtalt efter 1785, og noget Skifte efter ham har jeg heller ikke fundet.

8. *Jakob Svendsen*. Degn i Kollerup 1788-1814? (Om denne Degn har jeg endnu ikke fundet noget, hverken i Kirkebogen eller i andre Dokumenter.)

9. *Roal Eeg*. Degn 1814-15. (Se Årbog 1911 pag. 99.)

Degneembedets Indtægter og Udgifter:

1553 har Degnen 4 Skpr. Sæde.

1571 har Degnen et Degneboel og kan så 4 Skpr. Byg. Hans Rente 5 Tdr. Rug, 4 Tdr. Byg, 5 Lam og 10½ Sk. Degnen har et Stykke af Kirkens Jord, hvoraf han svarer 3 Tdr. Byg. Han beder om at blive fri for denne Afgift, da Kirken har en Indtægt af 84 Tdr. Korn årlig.

1690: Tienden skulde være 8 Tdr. Rug 4 Tdr. Byg, men er på Grund af de dårlige Tider kun 6 Tdr. Rug 3 Tdr. Byg. Offer 4 Sldr. Påskerenten er nu kun Tredieparten af 7-8 Pd. Brød. St. Hansrente 2 Pd. Ost. Degnebolig har der ingen været før 1688, da dertil blev beskikket en Kirkebolig i Fjerritslev, som en ung Mand endnu bebor og efter Matrikullen skatter lige med Bønderne, hvoraf Degnen, så længe Manden lever, oppebærer den årlige Afgift og skal efter hans Død besidde det. Samme Bolig står for 2 Tdr. 5 Skpr. Hartkorn.

6. HJORTDAL.

Degneembedet i Hjortdal har fra gammel Tid været så dårligt, at Degnen hurtigst muligt har søgt Forflyttelse. Beretningen fra 1690 lyder på, at der er "intet Degneboel, hverken Hus eller Jord, hverken Ager eller Eng, ej heller nogen Tillæg i nogen Måde, men Degnen bor på et ringe Gadehus, som han har sted og fæst. Korntienden kunde efter Præstens Angivelse være 6 Tdr., men formedelst Bøndernes

Forarmelse kan ikke nås over 4 Tdr. Byg og intet Rug. Slette, en liden Hovedgård, giver Degnen årlig 4 Vendelbo Skpr. Byg³) og hver Højtidsdag 10 Sk. til Offer. Påskerente 2 Pd. Brød, St. Hansrente 1 Pd. Ost. Offer hver af de store Højtider 2 Mk. Kvægtienden har Degnen i Fæste for 1 Sldr.

Degnene:

1. *Niels Christensen* (Eskesen) var Degn i 41 År fra 1679 til sin Død 1720. Han blev 71 År gl. Det er, ham, som har afgivet Beretning om Embedets Indtægt i 1690.
2. *Niels Nielsen* (Speger). Degn 1720-68. Han var gift to Gange. Første Gang 1720 med *Karen Bodelsdatter* af Hjortdal og anden Gang med *Maren Ottesdatter*.
Med sin første Hustru havde han flere Børn. En Datter, *Kirsten*, døde 1723, 3 Måneder gl. Ved sin Død 1768 efterlod han sig fire Børn, nemlig: *Boyle Nielsen*, der boede på Lih i Lerup Sogn, *Mette Nielsdatter*, gift med en Smed fra

Arendal i Norge, *Kirsten*, der var gift med Niels Christensen Klit i Hjortdal, og *Birgitte*, gift med Clemens Thomæsøn af Svenstrup. Ved Skiftet blev der 17 Rdl. 5 Mk. 13 Sk. til Deling mellem Enken og Børnene.

Degnen blev 78 År gl. og hans Enke, der døde 1782, 79 År gl.

3. *Bernt Hiøring*. Degn 1769-85. (Flytter til Hvidbjerg v. Å.)
4. *Josias Kornbech Råe*, Degn 1785-1803. (Flytter til Aggersborg).
5. *Otto Fr. Claudi*. Degn 1803-05. (Forflyttet til Sennels 1805 og til Nors 1807.
6. *Søren Abrahamsen Bass*. Degn 1805-07. (Flytter til Vang.)
7. *Christen Mogensen*. Degn 1807-?.? Om ham har jeg intet fundet. Han må være bortrejst fra Embedet.

(Historisk Årbog for Thisted amt 1914, side 21-42)

³ 1/3 Td.